

## ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

*У статті обґрунтовується необхідність трансформації економічної політики держави в умовах співробітництва з наднаціональними організаціями та загальних глобалізаційних тенденцій світового розвитку. Розглянуто зміст і специфіку реалізації економічної політики держави в умовах європейської та міжнародної інтеграції. Охарактеризовано вплив глобалізації світової економіки на формування та реалізацію внутрішньоекономічних функцій держави. Визначено основні проблеми, що постали перед Україною, як державою із нестабільною економічною системою, які пов'язані з її теперішнім станом соціально-правового та економічного розвитку.*

**Ключові слова:** глобалізація, державна політика, економічна політика, економічні функції держави, інтеграція, національна економіка, світова господарська система.

**Постановка проблеми та її актуальність.** Сучасні тенденції інтеграції та глобалізації світового суспільства обумовлюють необхідність пошуків нових векторів державного розвитку України у соціально-правовій, політичній та, особливо, економічній сферах. Мова йде не тільки про оптимізацію внутрішньоекономічних функцій держави та механізмів їх реалізації, а й про обрання оптимального зовнішньоекономічного курсу, здатного забезпечити інтеграцію України до світової економічної системи.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Проблема економічних функцій держави в умовах глобалізації висвітлена в працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема: О. Білоруса, В. Будкіна, С. Гавриша, В. Кудрі, Д. Лук'яненка, Л. Морозова, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Сало, О. Скакун, О. Скрипнюка, В. Трофимова, А. Філіпенка та інших.

Разом із цим, процес євроінтеграції, обраний нашою державою як пріоритетний напрям розвитку, та його вплив на економічну політику, економічні функції держави є недостатньо дослідженими і потребують додаткової уваги з точки зору правової науки. Це обумовлено необхідністю розробки нових підходів до розуміння їх сутності, які б відбивали сучасні економічні та політико-правові реалії.

**Метою статті** є обґрунтування необхідності трансформації економічної політики держави в умовах та поширення загальних глобалізаційних тенденцій світового розвитку та активізації співробітництва з наднаціональними організаціями. Досягненню поставленої мети сприятиме вирішення ряду завдань, зокрема: проаналізувати

зміст і специфіку реалізації економічної політики держави в умовах європейської та міжнародної інтеграції; охарактеризувати вплив глобалізації світової економіки на формування та реалізацію внутрішньоекономічних функцій держави; визначити основні проблеми, що виникають в процесі інтеграції національної економіки в світову господарську систему. Методологічною основою вирішення поставлених завдань у нагоді стали методи герменевтики, порівняння, системного аналізу та прогнозування.

**Виклад основного матеріалу.** У процесі класифікації функцій держави загальноприйнятим вважається поділ функцій за сферами суспільного життя, зокрема, на соціальну, політичну, економічну, культурну, охоронну та інші функції. За сферами політичної спрямованості державні функції класифікуються на внутрішні та зовнішні. В умовах активного розвитку міждержавних політичних та економічних зв'язків така класифікація набуває нового змісту. Це пов'язано із тим, що утворення міжнародних, світових організацій (наприклад, Європейського Союзу) обумовило часткову передачу їм окремих державних функцій, зокрема, в політичній та економічній сферах. Як наслідок, змінилися й умови реалізації окремих функцій держави, що входять до складу відповідної міжнародної організації. З огляду на основні положення Програми економічних реформ на 2010-2014 роки [5] та загальні євроінтеграційні перспективи дане питання актуалізується й для України.

З цієї точки зору, яскравим прикладом глобалізаційних тенденцій є характеристика особливостей здійснення економічних функцій держави в умовах внутрішнього ринку Європейського Сою-

зу, проведена у дисертаційному дослідженні В. Сало. Автор зазначає, що в ХХ столітті проблема ефективності функціонування ринкової економіки опинилася в залежності від того, наскільки вдало встановлено співвідношення між саморегулюванням ринку, державним і наднаціональним регулюванням економіки. Економічна функція є головною серед функцій держав, у реалізації яких бере участь Європейський Союз. Його здобутки у здійсненні економічної функції полягають у створенні єдиного внутрішнього ринку, зміст якого розкривається через свободу пересування товарів, осіб, послуг та капіталу. У підсумку найважливіші напрямки економічної функції держави опинилися у виключній компетенції ЄС або у спільній з державами-членами компетенції, а держави-члени зобов'язалися розглядати власну економічну політику як вираз спільного інтересу, проводячи її так, аби сприяти досягненню цілей ЄС у контексті основних орієнтирів, вироблених його інститутами. Однак вступ до Європейського Союзу не може замінити внутрішніх економічних та інституційних реформ, бо інтеграція ринків є недостатньою умовою сталого економічного зростання. Тому важливу роль відіграє регулятивна діяльність, що здійснюється національними урядами. Отже, основний тягар щодо здійснення економічної функції, як і раніше, несуть національні держави, тоді як діяльність ЄС має хоча і важливий, але субсидіарний характер [6, с. 13].

Будь-яка сучасна демократична країна певною мірою бере участь у таких глобальних процесах як світова інфляція, управління правами власності, розподіл та захист публічних благ у глобальному масштабі тощо. Поступово така діяльність буде все більш активною та спрямованою на регулювання процесу глобального виробництва з метою забезпечення власних економічних інтересів. Це, у свою чергу, потребуватиме створення нового механізму регулювання сфери економічних інтересів держави, який би, загалом, підвищив роль та забезпечив використання сучасних технологій державного управління, а також врахував вплив відповідних міжнародних чинників. Створення асоціацій та зон вільної торгівлі, митних союзів, підписання на рівні держав цілого ряду угод про лібералізацію фінансових ринків, все це створює значні обмеження зовнішньоекономічної політики держави та проведення необхідних заходів консолідації національних господарств. За таких умов виникає необхідність створення належної противаги внутрішньодержавного управління.

Як слушно зазначив Р. Зварич, в епоху глобалізації збільшується кількість недержавних суб'єктів, які здійснюють функції, що раніше відносилися до сфери державної діяльності. У економічній сфері потужність транснаціональних корпорацій перевищує можливості урядів навіть середньорозвинутих країн. Виникає величезна кількість міжнародних неурядових організацій (МНО) — релігійних, правозахисних, благодійних, екологічних тощо, — які здійснюють вплив на громадську думку, на формування політики, на прийняття законів [3].

Разом із цим, протягом останніх десятиліть можна спостерігати, що загальні показники держав з низьким економічним потенціалом продовжують знижуватись, у той час як найбільш стійкі національні економічні системи утримують високі позиції, вдало переживаючи наслідки світової фінансової кризи. Іншими словами, відбувається стрімке розшарування суспільства за критерієм добробуту. Доцільно при цьому навести цитату з російського колективного дослідження під редакцією В. Колесова «Плоди глобалізації — доступ до зовнішніх ринків збуту, до іноземних фінансових ресурсів, технологічного і управлінського досвіду, які дозволяють прискорити економічне зростання та соціальний прогрес, отримують лише найсильніші, а розрив за основними макроекономічними показниками не тільки не скорочується, але навпаки продовжує стрімко збільшуватись» [2, с. 96].

У цьому аспекті привертає увагу думка В. Трофимової, яка вважає, що на сучасному етапі економічного розвитку участь держави в економіці визначається двома іпостасями: поперше, держава виступає як регулюючий економічний інститут, по-друге, як економічний суб'єкт. Економічною функцією держави як регулюючого інституту є забезпечення функціонування оптимального економічного та інституційного режиму, який для досягнення суспільних цілей та реалізації національного економічного інтересу забезпечує конкурентоспроможний економічний розвиток. Реалізація цієї функції здійснюється шляхом економічної політики з використанням механізмів законодавчої, виконавчої, судової та контрольно-наглядової діяльності. Економічні функції держави як регулюючого інституту можуть бути постійними та тимчасовими залежно від етапу її економічного розвитку, а найбільш динамічно трансформованими є економічні функції держави відповідно до сфер її діяльності та напрямів впливу, які традиційно поділялись на внутрішні та зовнішні економічні

функції держави, розвиваються в міру ускладнення процесів економічного розвитку та зміни характеру взаємодії між національною економікою та глобальним середовищем.

Тому автор вважає за доцільне виділити окремий напрямок впливу та сферу діяльності держави — її глобальну функцію. Актуальність виокремлення глобальної функції обумовлена, перш за все, появою нового типу суспільного мислення — глобального мислення, яке дає змогу усвідомити реальну появу таких категорій як «глобальна власність», «глобальна антициклічна політика», «глобальна інфляція», «глобальні стандарти» тощо. Зміст глобальної економічної функції держави полягає у забезпеченні розвитку держави в глобальному вимірі [7].

Очевидним є той факт, що економічна політика України, як і політика багатьох інших держав, має пройти певну трансформацію, адаптуючись до нових проблем та нових викликів світового суспільства. Проведення такої політики має відбуватись з урахуванням необхідності подальшої співпраці з іншими учасниками світової господарської системи. При цьому, пріоритетними мають залишатися питання самоідентифікації національної держави, забезпечення добробуту громадян. Так, ще у 2002 році при проведенні Міжнародної конференції з питань фінансування розвитку (18–22 березня 2002 р. у м. Мехіко), на якій обговорювались питання глобалізації, стало прийняття «Монтеррейського консенсусу» (Monterrey Consensus). У документі було зазначено, що «кожна держава несе головну відповідальність за власний економічний та соціальний розвиток і роль національної політики й стратегії переоцінити неможливо. Водночас, національна економіка є тісно пов'язаною з глобальною економічною системою і, зокрема, ефективно використання торговельних інвестиційних можливостей може допомогти країнам вести боротьбу з бідністю. Глобалізація створює як можливості, так і проблеми. Держави, що розвиваються, і держави з перехідною економікою стикаються з особливими труднощами у вирішенні цих проблем і використанні цих можливостей. Тому необхідним є створення для таких держав сприятливих умов для прийняття ефективних заходів стосовно вирішення проблем і використання цих можливостей [4].

Загалом можна зазначити, що глобалізація як загальноsvизнаний та невідворотний процес розвитку світової спільноти для національних держав має своїм наслідком ряд проблем соціального та економічного характеру. Так, наприклад,

безпосередньо процес глобалізації є достатньо суперечливим, оскільки посилює й без того міцні національні системи, погіршуючи при цьому становище країн з нестабільною економікою. Свідченням цьому є макроекономічні показники, результати яких яскраво відбивають внутрішній соціально-економічний стан країни. Крім того, у зв'язку з активною участю країн у світовій господарській системі відбувається поступове обмеження ролі та можливостей національної держави у забезпеченні власних економічних інтересів, а національна економічна політика будується на пріоритетах зовнішньоекономічних зв'язків. Така позиція далеко не завжди має своїм наслідком підвищення ефективності та зміцнення національного господарства. В результаті цього спостерігається певне поєднання або навіть ототожнення внутрішньої та зовнішньої економічної політики держави, що призводить до втрати національної самобутності та самоідентифікації країни, її значної залежності від впливу зовнішніх факторів. У випадках, коли внутрішній ринок сам по собі є нестабільним та мало-ефективним, він виявляється не пристосованим для сучасних технологічних та управлінських методів господарювання і не витримує жорстких умов конкуренції. Результатом цього стає загроза економічної безпеки та незалежності національної економіки.

**Висновки.** Перед Україною, як державою із нестабільною економічною системою, постали нові проблеми, пов'язані з її теперішнім станом соціально-правового та економічного розвитку. І вирішення цих проблем стане визначальним у розбудові подальших міжнародних відносин. Очевидно, що сучасна економічна політика держави потребує модернізації та має ґрунтуватись на результатах ретельного аналізу існуючих тенденцій, що відбуваються в соціально-економічній сфері. Сучасні глобалізаційні тенденції мають як ряд переваг, так і ряд недоліків, що проявляються у зниженні ефективності національних економік та загрозі національній економічній безпеці, у соціальному розшаруванні населення, розпаленні на цьому підґрунті міжнародних конфліктів.

За таких умов, особливого значення набуває ефективність економічної політики держави, яка має спиратися на такі фактори як цілісність та максимальна реалізація власного потенціалу країни при збереженні внутрішньої стабільності та консолідованості нації, підвищенні ролі державного управління та контролю у цій сфері.

У свою чергу, не зважаючи на проголошення Україною євроінтеграційної стратегії розвитку, соціальне розшарування суспільства, низький рівень технологічного розвитку та інформаційного забезпечення, неефективність державного управління та контролю, корупція в органах державної влади, відсутність чітко визначеної внутрішньої та зовнішньої політики держави тощо перешкоджають ефективному процесу інтеграції держави у світову господарську систему, створюючи загрозу національній економічній незалежності. Тому, переосмислення ролі держави та трансформація сучасної економічної політики з урахування існуючих недоліків, а також вироблення чіткої стратегії економічного розвитку держави за умови реалізації та дотримання основних прав людини є необхідною умовою подальшого розвитку України як сучасної незалежної демократичної держави.

З огляду на зазначене, уявляється за доцільне навести думку першого заступника Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, доктора юридичних наук Степана Гавриша, який у статті «Реквієм за суверенітетом», розмірковуючи про участь українського суспільства у сучасних глобалізаційних процесах слушно зазначив, що «включення в глобальний процес розвитку є неминучим. Ігнорувати його не вдасться нікому. Єдиний вихід — якнайшвидше «осідлати» хвилю глобалізації. Завдання надскладне. Зрозуміло, якщо проти цього не будуть і далі боротися національні «вужькі олігархії». Спроба реалізувати його з 2005 по 2010 рік в Україні провалилася. Глобалізація, без сумніву, змінює

стратегію забезпечення національного інтересу і захисту культурно-історичної ідентичності» [1].

### Література

1. Гавриш С. Реквієм за суверенітетом / Інтернет-портал видання «Українська правда» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/05/30/6216838/>
2. Глобалізація мирового хозяйства и место России / [В. Колесов, и др.]; под ред. В. П. Колесов, М. Н. Осьмова — М.: ТЕИС, 2000. — 230 с.
3. Зварич Р. Національна держава в контексті глобалізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-425>
4. Монтеррейський консенсус Международной конференции по финансированию развития [Електронний ресурс] — Режим доступу: URL: [http://www.un.org/ru/documents/decl\\_conv/declarations/monterrey.shtml](http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/monterrey.shtml)
5. Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <http://municipal.gov.ua/articles/show/article/54>
6. Сало В. І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01 / В. І. Сало. — Х., 2008. — 22 с.
7. Трофимова В. В. Трансформація економічних функцій держави в умовах становлення глобальної економіки // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <http://ua.convdocs.org/docs/index-38292>.

### Н. П. Свиридюк

Трансформация экономической политики государства в условиях глобализационных тенденций современного развития.

В статье обосновывается необходимость трансформации экономической политики государства в условиях сотрудничества с наднациональными организациями и общих глобализационных тенденций мирового развития. Рассмотрено содержание и специфику реализации экономической политики государства в условиях европейской и международной интеграции. Охарактеризовано влияние глобализации мировой экономики на формирование и реализацию внутриэкономическим функциям государства. Определены основные проблемы, стоящие перед Украиной, как государством с нестабильной экономической системой, которые связаны с ее нынешним состоянием социально-правового и экономического развития.

**Ключевые слова:** глобализация, государственная политика, экономическая политика, экономические функции государства, интеграция, национальная экономика, мировая хозяйственная система.

**N. Sviridyuk**

Transformation of the economic policy of the state in terms of globalization tendencies of modern development.

This paper argues the case for the transformation of economic policy in terms of cooperation with supranational organizations and the general globalization trends of world development. The content and the specific implementation of economic policy in terms of European and international integration. The influence of the globalization of the world economy on the development and implementation of domestic economic functions of the state. The main problems facing Ukraine as a country with an unstable economic system associated with its current state of legal and socio-economic development.

**Key words:** globalization, public policy, economic policy and economic functions of the state, integration, national economy, the global economic system.